

G E H E I M

BEZOEK VAN NEDERLANDSE STUDENTEN AAN POLEN.

S A M E N V A T T I N G

In de loop van de maand juli bracht een vijftiental Nederlandse studenten op basis van uitwisseling een vacantiebezoek aan Polen. Een tiental hunner maakte de reis onder auspiciën van het Nederlands Bureau Buitenlandse Studentenbetrekkingen (NBBS), de overigen onder auspiciën van de Algemene Studenten Vereniging Amsterdam (ASVA), beide niet-communistisch georiënteerd.

Tijdens hun verblijf in Polen ontmoetten de Nederlandse studenten vertegenwoordigers van uiteenlopende politieke en godsdienstige overtuiging en uit verschillende lagen der bevolking.

In het bijgaande rapport worden hun voornaamste indrukken weergegeven over de politieke situatie in Polen in het algemeen. In het bijzonder ging hun belangstelling uit naar de politieke gedragingen der studenten en naar de levens- en werkomstandigheden der Poolse industriearbeiders.

november 1957

G E H E I M

BEZOEK VAN NEDERLANDSE STUDENTEN AAN POLEN.

Inleiding.

In de loop van de maand juli bracht een vijftiental Nederlandse studenten een vakantiebezoek aan Polen. Een tiental hunner maakte de reis in het kader van een studentenuitwisseling, georganiseerd door het niet-communistische Nederlandse Bureau Buitenlandse Studentenbetrekkingen (NBBS) te Leiden en de Poolse Studentenunie. De overige studenten bezochten Polen op basis van een tussen de eveneens a-communistische Algemene Studenten Vereniging Amsterdam (ASVA) en de Studentenunie van Warschau gemaakte afspraak.

De belangstelling van de genoemde Nederlandse en Poolse studentenorganisaties voor een dergelijke uitwisseling is sterk toegenomen na de verkiezingsoverwinning van de Poolse partijleider GOMULKA.

De communistische Internationale Unie van Studenten (IUS) had met de onderhavige uitwisseling in het geheel geen bemoeienis.

Het bezoek van de vijf ASVA-studenten aan Polen kan worden beschouwd als een tegenbezoek na de ontvangst, welke een vijftal Poolse studenten in de loop van de maand juni van de zijde der ASVA in Amsterdam gencot.

Omtrent eventuele andere bezoeken van Poolse studenten aan ons land, hetzij in het kader van de voorgenomen uitwisseling met het NBBS, hetzij met de ASVA, is tot dusver niets gebleken.

De Nederlandse studenten reisden gezamenlijk, hoewel hun bezoek dus aan twee afzonderlijke initiatieven was ontsproten.

De Nederlanders bezochten gedurende hun verblijf in Polen o.m. het vakantieoord Zakopane en de steden Warschau en Krakau.

Men discussieerde zowel met vertegenwoordigers van de communistische geestesrichting als met representanten der "oppositie" uit verschillende lagen der Poolse samenleving, nu eens met hoogleraren of studenten, dan weer met Rooms Katholieke geestelijken of met arbeiders.

De door de Nederlandse studenten gedane waarnemingen betref-

G E H E I M

fen hoofdzakelijk de algemene politieke situatie in Polen, het studentenleven in dit land, alsmede de levens- en arbeidsomstandigheden.

De algemene politieke situatie.

Naar het oordeel der studenten toonden de Polen zich in zekere mate eensgezind in hun antipathie tegen en hun angst voor de Russen en de Duitsers, alsmede in hun ondersteuning van de regering-Gomulka.

De antipathie tegen de Russen zouden vele Polen onder meer projecteren op de Russische Joden, die in de loop der tijden uit de Sowjet-Unie naar Polen emigreerden, doch zich moeilijk assimileerden met de Poolse bevolking en veelal hun oude contacten met Rusland handhaafden.

Hun afkeer van de Russen karakteriseren verschillende Polen zèlf als anti-stalinisme, aangezien zij de politieke ontwikkeling in Polen vóór het optreden van GOMULKA en ook de huidige economische afhankelijkheid van de Sowjet-Unie zien als uitvloeisels van het stalinistisch bewind.

Daarnaast schuilt in de Poolse harten een nauw verholen haat tegen de Sowjet-Unie vanwege de annexatie van een deel van het vroegere Poolse grondgebied, aldus de waarnemers.

Overigens is de invloed van de stalinistische groepering in de Poolse communistische partij en in de regering naar het oordeel der geïnterviewde Polen nog steeds aanzienlijk. Sommigen zijn zelfs de overtuiging toegedaan, dat de dood of het aftreden van GOMULKA een terugkeer naar de vroegere verafschuwde politiek zou betekenen.

Met name zou het Poolse ambtenarencorps veel stalinistische elementen tellen. Het streven van GOMULKA zou er op gericht zijn hen voorzichtig en geleidelijk "uit te zuiveren".

De Polen - ook de Rooms Katholieke kerk - schijnen voorshands welwillend te staan tegenover de regering Gomulka, omdat men vreest dat een meer rechtse regering door de Sowjet-Unie niet geduld zou worden. Niettemin overheerst ook thans de mening, dat het huidige regime de politieke overtuiging van het Poolse volk niet weerspiegelt. Een der voornaamste oorzaken hiervan schijnt wel het feit te zijn, dat het Katholieke geloof in grote lagen der bevolking

- diep -

G E H E I M

diep geworteld is.

De katholieke gedachtenwereld zou in de intellectuele sfeer in het bijzonder vertegenwoordigd worden door de universiteit van Lublin. Het aantal studenten aan deze universiteit zou evenwel niet buitengewoon groot zijn en in elk geval de 2000 niet overschrijden.

De regering-Gomulka zou de activiteit van de Rooms Katholieke kerk en haar vertegenwoordigers in het openbare leven nauwlettend gadeslaan. Het grootste katholieke dagblad zou "Tyekodnik" zijn met een oplage van ca. 50.000 exemplaren; een grotere papiertoewijzing zou het blad om politieke redenen niet kunnen krijgen.

Als voornaamste woordvoerder der Rooms Katholieken in het Poolse parlement werd genoemd prof. MACKARZICK, hoogleraar aan de universiteit van Lublin. Betrokkene zou in de volksvertegenwoordiging regelmatig aanvallen doen op de communistische doctrine. De verslagen van de parlementszittingen zouden evenwel zodanig gecensureerd worden, dat kritiek als van de genoemde hoogleraar nimmer wordt gepubliceerd.

Van de niet katholieke intellectuelen, met wie de Nederlandse studenten een gesprek voerden, moet prof. MANELLI - hoogleraar aan de universiteit van Warschau - worden genoemd. Deze geleerde, die kritisch tegenover het bewind van GOMULKA bleek te staan, zou als zijn overtuiging hebben uitgesproken, dat het Sowjet Russische communisme niet marxistisch is. Hij verdedigde een maatschappijvorm, welke gebaseerd zou zijn op privé-bezit en een zekere mate van vrije concurrentie. Prof. MANELLI was voorts van mening, dat een vrij Polen weliswaar de dictatuur zou verwerpen, doch evenmin een democratie van het Westerse type als staatsvorm zou verkiezen.

De antipathie, welke vele Polen tegen de Duitsers blijken te hebben, zou grotendeels terug te voeren zijn op de ervaringen, welke het Poolse volk in het jongste verleden met zijn Westelijk buurland opdeed. Anderzijds vloeit deze weerzin ook voort uit de vrees, dat Duitsland na een eventuele hereniging in de toekomst het aan Polen toegevallen deel van het oude Duitse rijk - zoals het belangrijke industriegebied van Silezië - weer zal opeisen. De meeste Polen

- zijn ✓

G E H E I M

zijn van mening, dat hun land in dat geval weinig kans zal hebben op compensatie bijv. door teruggave van het aan de Sowjet-Unie verloren gebied.

In het Westelijk deel van Polen zouden nog steeds veel Duitsers - vooral ook industriearbeiders - woonachtig zijn. Door gebrek aan geschoolde arbeiders in de West-Poolse industriëen zou de Poolse regering zelfs genoodzaakt zijn de arbeidskrachten voor een deel uit Oost-Duitsland te recruteren. De Duitsers, die in het door Polen geannexeerde gebied achterbleven, zouden zich moeilijk met de Polen assimileren en voor een deel zelfs hopen op de terugkeer van Silezië in een herenigd Duitsland.

De Poolse studenten

Over het algemeen hebben de Poolse studenten - althans naar het oordeel der Nederlandse waarnemers - een aversie van het communisme, ook in zijn door GOMULKA c.s. gepropageerde gedaante. Dit betreft niet alleen de studenten, die in Lublin studeren.

Doorgaans zouden de studenten - ook al is zulks eigenlijk voorgescreven - geen moeite doen zich in de marxistische leer te verdiepen.

De Poolse studenten, die in juni Nederland bezochten werden vermoedelijk van officiële zijde - hetzij door regeringsinstanties, hetzij door de communistische Poolse Studentenunie - vóór de uitzending op politieke betrouwbaarheid getest. Het Poolse studentenreisbureau "Polstud" in Warschau, dat de uitwisseling van Poolse zijde in technisch opzicht verzorgde, zou in elk geval een staatsinstelling zijn.

De hier bedoelde studenten hebben tijdens hun verblijf in Nederland de communistische regering van GOMULKA getrouwelijk verdedigd. Zo hielden zij tijdens gesprekken in ons land bij hoog en bij laag vol, dat in Polen - in strijd met de thans aan de Nederlandse studenten gebleken werkelijkheid - volledige persvrijheid zou bestaan.

G E H E I M

De Poolse arbeiders.

De voornaamste Poolse industrieën, waaraan de Nederlandse studenten een bezoek brachten, waren het hoogoven-bedrijf in Nova Huta (Oost-Polen) en de locomotievenfabriek in Segielsky (West-Polen).

Het met Russische hulp opgebouwde hoogoven-bedrijf zou met tegenzin van de Polen volledig ingesteld zijn op verwerking van het uit Sowjet-Rusland aangevoerde ijzererts, hetgeen de economische afhankelijkheid van Polen zou illustreren.

Ook met betrekking tot het bedrijf in Segielsky hebben de ingewijde Polen - o.w. de betrokken arbeiders - ernstige grieven tegen de Sowjet-Unie. Toen men daar namelijk enige jaren geleden wilde overschakelen op de productie van elektrische locomotieven (ten behoeve van de markt in het Westen), zou dit van Russische zijde zijn belemmerd, omdat de Sowjet-Unie zelf alleen nog stoomtractie kent en daarvoor mede van de Poolse productie afhankelijk is. Noodgedwongen heeft de fabriek dan ook in de Sowjet-Unie zijn grootste afnemer.

Sprekende over de arbeidersraden in de grote Poolse fabrieken, vernamen onze studenten, dat deze zijn samengesteld uit en door de bedrijfsarbeiders. Theoretisch zou men via deze corporaties invloed hebben op bepaalde beslissingen van het directorium. Voor ca. 50% zouden de raden - in elk geval in Nova Huta en Segielsky - bestaan uit hoger arbeidskader, zoals ingenieurs en economen. Het fabrieks-directorium zou door de staat worden benoemd.

De arbeidersraden in de beide bezochte groot-industrieën zouden elk ca. 500 leden tellen en minstens drie maal per jaar bijeen moeten komen.

In het algemeen toonden de arbeiders, die men ontmoette, zich tevreden met hun werk en hun medezeggenschap. Overigens werden ook onder deze werknemers overeenkomstige gevoelens van sympathie voor GOMULKA en antipathie tegen de Sowjet-Unie waargenomen als reeds elders werden geconstateerd.

Naar het oordeel der Nederlandse studenten moet de mate van

- medezeggenschap -

G E H E I M

medezeggenschap der arbeiders in het fabrieksbeleid met enige reserve worden beoordeeld, gezien de wijze van samenstelling der arbeidersraden en hun tegenzin om eventuele arbeidsconflicten op de spits te drijven. Naar de mening der waarnemers genieten de raden wel de steun en het vertrouwen der arbeiders.

De levensstandaard der Poolse arbeiders werd door de Hollandse studenten als "matig" gekarakteriseerd.

november 1957.